



Theosofie en de individuele mens

Tim Boyd

Tim Boyd is International President van The Theosophical Society (Adyar).

Dit artikel verscheen onder de titel *Theosophy and the individual* in de *Theosophist* december 2019.

Rupert Sheldrake, TS-lid en hoog aangeschreven bioloog, ontwikkelde gedurende zijn carrière ideeën over wetenschap en bewustzijn; ideeën die de gebruikelijke wetenschappelijke zienswijze hebben uitgebreid tot in het gebied van bewustzijn. Eens werd hem een heel algemene, maar diepzinnige vraag gesteld: 'Waarom zijn dingen zoals ze zijn?' Zijn antwoord was net zo kort en bondig als de vraag zelf: 'Omdat ze waren zoals ze waren'. Een kort antwoord, maar waard om te onderzoeken.

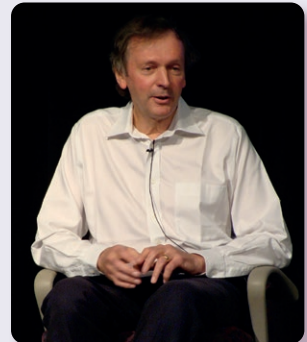


Foto: Rupert Sheldrake, Toward a Science of Consciousness, Tucson, Arizona

Vanuit theosofisch gezichtspunt is karma één van de ideeën die als eerste opkomen. De cycli van reïncarnatie en het proces van evolutie kunnen misschien verklaren waarom dingen zijn zoals ze zijn. Wat ons brengt op het huidige moment. De manier waarop we dat ervaren gebeurt met het bewustzijn waarmee we alle voorgaande momenten hebben ervaren.

In het dagelijkse leven hebben we allemaal bepaalde motieven, beweegredenen die ons stimuleren. In de *Mahatma Brieven* wordt ons verteld: *Het motief is alles* (A.T. Barker, *The Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett* brief nummer 20 C, bladzijde 143). Handelingen zijn belangrijk, maar onze motivatie is het belangrijkste. Motieven komen voort uit waarden, die veroorzaken handelingen en handelingen roepen reacties op die op hun beurt inwerken op onze oorspronkelijke motivatie.

Neem het voorbeeld van iemand die gemotiveerd is om als individu te slagen op grond van waarden die zeggen: 'Ik ben op mezelf aangewezen, het is ik tegen de wereld.' Hier komt een serie egocentrische acties uit voort. Deze acties roepen een reactie op die zijn motivatie bevestigt: 'Ik zit in een gevaarlijke wereld. Ik wedijver met alle anderen. Alles wat ik doe bevestigt dit.' Dit versterkt zijn motivatie en verzekert dat de cyclus doorgaat, een cyclus van voortdurend onbevredigende resultaten.

De logische vraag is: waarom? Waarom zou iemand in zo'n ongelukkige kringloop vast blijven zitten? In het boeddhisme bestaat het idee van samsāra, dat wordt weergegeven als een wiel waarop alle menselijke wezens gevangen zitten: geboorte, leven, dood en wedergeboorte. De eigenlijke betekenis van het woord samsāra is 'voortstromen'. Uit bepaalde aangeboren oorzaken vloeit een serie gebeurtenissen of handelingen voort die zichzelf noodzakelijkerwijs herhalen. Vanuit boeddhistisch oogpunt zou men zeggen dat de diepste oorzaak van het gevangen zijn in deze cyclus onwetendheid is; niet een gebrek aan kennis, maar in de betekenis dat we verkeerd kijken: we nemen de wereld niet correct waar en handelen vervolgens naar deze verkeerde interpretatie.

Waarom verkeren we in een toestand waarin we niet correct waarnemen? In de theosofische leringen is één van de sleutels het concept van evolutie, een nooit eindigend proces van ontplooiing. Er zijn stadia, graden van ontplooiing in dit proces.

De correspondentie waaruit de *Mahatma Brieven* bestaan, werd ontvangen door twee heel hooghartige Engelsen: A.O. Hume en A.P. Sinnett. Beiden waren er absoluut van overtuigd dat hun kennis, cultuur en beschaving de opvattingen van de Mahatma's ver te boven gingen. Voor Hume en Sinnett was het duidelijk dat de Mahatma's hun advies nodig hadden hoe zij het beste de leringen van de theosofie aan de mensheid bekend konden maken. In de *Brieven* werd soms voorzichtig en soms in heel botte termen gezegd dat Hume en Sinnett zich moesten ontdoen van hun aantoonbaar verkeerde idee van hun superioriteit.

De meesten van ons denken dat we op een hoge trap van evolutie staan. Onze technologie en de snelheid van onze wetenschappelijke vooruitgang schijnen onze evolutionaire hoogte te bevestigen, terwijl in feite alle aanwijzingen tonen dat wij nog een erg kinderlijke mensheid zijn. Bij de Amerikaanse Indianen bestaat een uitdrukking: *Geen boom is zo dwaas dat zijn takken onderling zouden vechten*. Geen boom is zo dwaas, maar de mensheid, en wij als individuen, doen het dagelijks. Onze graad van ontwikkeling is misschien beperkter dan we graag toegeven. Daardoor zijn de keuzen die het huidige moment hebben geschapen voortgekomen uit het denken dat berust op kinderlijk waarnemen.

Het menselijk ontwikkelingsstadium van dit moment kan het stadium van het individu worden genoemd. Het idee van de rechten en vrijheden van het individu is het specifieke kenmerk geworden voor deze tijd. Het individu kan worden omschreven als de eenheid van bewustzijn die zijn eigen centrum kan identificeren en van daaruit handelen; die zichzelf kan verheffen boven de afhankelijkheid en de dwang van de groep, de stam, de gemeenschap. Het is een noodzakelijk ontwikkelingsstadium. De problemen die we in de wereld tegen komen houden verband met het feit dat dit stadium van individualisering is doorgesloten.

In de *Brief van de Mahachohan*, die ongeveer 140 jaar geleden werd geschreven, wordt commentaar geleverd toegespitst op dit moment. Hij spreekt over de gevolgen van de nadruk die wordt gelegd op de rechten en vrijheden van het individu en het voorzienbaar doorschieten daarvan. In die brief wordt opgemerkt:
Als men denkt aan de steeds groter wordende triomf en tegelijkertijd het misbruik van

de vrijheid van denken en de individuele vrijheid rijst de vraag, hoe het van nature strijdlustige instinct van de mens anders kan worden weerhouden van het plegen van tot dusver ongehoorde wreedheden, gruweldaden, tirannie, onrecht, enz.

Hoewel het cultiveren van individualiteit een noodzakelijk stadium is, staan we als het overgaat in individualisme, voor de problemen van deze tijd: zevenmiljard mensen op de wereld die los van het geheel opeisen wat zij denken dat hun individuele rechten zijn. Het geloof dat men onafhankelijk kan handelen, afgescheiden en los van het geheel, heeft wortel geschoten. Het is de oorzaak van onmiskenbare problemen.

In diezelfde brief wijst de Mahachohan er vervolgens op, dat het bewustzijn dat zich losmaakt van de universele wet zich noodzakelijkerwijs losmaakt van de menselijke wet, met de consequenties die wij nu ervaren. Het idee dat de aarde en haar bronnen onuitputtelijk zijn en bedoeld zijn voor individuele bevrediging is iets waarvoor wij op dit moment de prijs betalen. Het idee dat wedijver, agressie, vijandigheid en onderdrukking acceptabele benaderingswijzen zijn in relaties met andere mensen en met de natuur heeft eveneens consequenties.

Tijdens de groei van een kind is er een stadium dat de 'nee-fase' of 'peuterpuberteit' wordt genoemd: de fase van twee jaar oud als het kind zijn eigen identiteit probeert te ontwikkelen. Het meest voorkomende woord op die leeftijd dat de ouders horen is 'nee'. Het is het stadium waarin het kind een gezonde individualiteit ontwikkelt door zich te identificeren tegenover anderen. We zien het duidelijk in een kind, maar we kunnen het absoluut niet herkennen in de massa 'volwassenen' die de wereld bevolken, noch in ons krachtige 'nee' tegen onze onverbreekelijke verbinding met de natuur en met elkaar.

De stichting van de Theosophical Society (TS) in 1875 was een welbewuste poging om een kloof die begon te verschijnen op het menselijk vlak, te overbruggen. De brief van de Mahachohan beschrijft twee heel sterke impulsen die, als ze niet ingeperkt worden, de loop van de menselijke ontwikkeling zullen misvormen. In die brief beschrijft hij de twee opkomende stromingen als *bruut materialisme* en *vernederend bijgeloof*. Met de introductie van de TS hoopte men een andere weg te presenteren die hoger denken, bereidwillige en bevattelijke harten kon aantrekken; een ander pad dat andere mogelijkheden opende. Men dacht dat het de moeite waard was om te proberen een alternatieve richting te bieden die de gevolgen van individualisme, dat versterkt wordt door materialisme of bijgeloof, misschien zou kunnen voorkomen. Men sprak van de TS als *de hoeksteen van de toekomstige religies van de mensheid* gebaseerd op een dieper begrip van Eenheid.

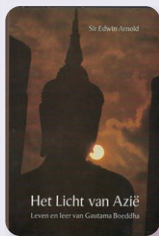
De Meesters planten zaden voor toekomstige generaties, voor het welzijn van hen die nog geboren moeten worden. Wij nemen deel aan dat proces. Het meeste van wat wij als ontplooiing beschouwen gebeurt geleidelijk, maar er zijn momenten van plotseling en ingrijpend ontwaken. Voorbeelden daarvan zijn overal om ons heen, in de natuur en in menselijke zaken. In de menselijke samenleving zijn we getuige geweest van momenten waarop lang bestaande barrières en gewoontes van gedrag plotseling weg vallen. Dan vragen we ons af: waarom nu?

Een aardbeving is één van de meest verwoestende voorbeelden in de natuur. Ik heb dat drie of vier keer meegemaakt. Als kind had ik gehoord over aardbevingen en dacht dat het fascinerend was. Als kind geloofde ik dat ik het leuk zou vinden dat mee te maken. Na mijn eerste aardbeving wilde ik dat echt nooit meer beleven. In een gebouw van baksteen en cement keek ik toen de eerste bevingen sterker begonnen te worden, omhoog en zag het `massieve´ plafond deinen als de golven op zee.

Een aardbeving is de plotselinge uitbarsting van enorme energie die zich heeft opgebouwd in de aarde. Dit gebeurt doordat gedurende lange tijd drijvende platen in de aarde zo groot als continenten tegen elkaar aan wrijven. Ze bouwen een ondergrondse spanning op, totdat er deze schijnbaar plotselinge ontlading plaatsvindt die wij ervaren als een heftige gebeurtenis die alles verandert.

Als iemand geen idee had over de seizoenen in de natuur, zou hij gedurende de winter bij mij thuis in Chicago, geloven dat alles in het landschap dood is, omdat er nergens een blad, een grasspriet of bloem zichtbaar is. Maar als de lente komt, ontspringt plotseling in de tijd van een paar dagen, iets groens omhoog uit de aarde, waar eerder niets was. Na drie of vier warme dagen is dat kleine spruitje dertig centimeter gegroeid en draagt bloemen. Dit gebeurt ogenschijnlijk plotseling en treedt alleen op na een winter van sluimering waarin de wortel kracht opdoet en dan uitbarst.

In de *Mahatma Brieven* wordt een voorbeeld gegeven van zo'n plotselinge groei: *een adept is de zeldzame bloem van een generatie van onderzoekers*. Bloeien is letterlijk het stadium van uitbotten, bloemen dragen. De adept is de zeldzame uitbotting uit een generatie van onderzoekers. Er wordt op gewezen dat om dit `bloeien´ te laten gebeuren, het individu *de innerlijke impulsen van zijn ziel moet gehoorzamen, ongeacht de voorzichtige overwegingen van de wereldse wetenschap of van het verstand* (bladzijde 7).



Onze rol is niet om de bestaande stroom tegen te werken. Het werk dat we doen is een poging om een wijd verbreid bewustzijn te vestigen dat voorziet in een nieuw denken over het gebruik van individualiteit. In het gedicht van Sir Edwin Arnold over het leven van de Boeddha, *Het Licht van Azië*, spreekt hij in de allerlaatste zin over de dauwdruppel die de zee in glipt. Dit betekent dat het bewustzijn dat door de Boeddha leven na leven gecultiveerd was, de alertheid, de reiniging, de lering, dat alles gebeurde opdat het nu *bewust* kon worden aangeboden.

Op het moment dat we ons bewust worden van de werking van dit proces om een individu te worden rijst de vraag: waar dient het voor? De individualiteit wordt gecultiveerd met de bedoeling om hem weer terug te geven aan het geheel. De dauwdruppel glijdt in de schitterende zee en voegt het geheel van zijn ervaringen, inzichten en moeizaam verkregen begrippen toe aan het reservoir van het Grotere Leven dat alle wezens ondersteunt.

Uit: *The Theosophist*, december 2019.
Vertaling: Marianne Plokker